

но неустанно ожидающий. Очередь берегут, о ней заботятся – её выравнивают, прореживают, снова выравнивают, перекличками отсеивают выбывших и включают в неё новых.

Литература

1. Барабанов, Е. Зеркальные мистерии нуля // Собрание Ленца Шенберга. Эдицион Ханц, 1989.
2. Богданова, О.В. Концептуалист писатель и художник Владимир Сорокин / О.В. Богданова. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2005.
3. Гройс, Б. Утопия и обмен: Стиль Сталин. О новом. Статьи / Б.Гройс. - М., 1993
4. Добренко, Е. Преодоление идеологии: заметки о соц-арте / Е. Добренко // Волга. 1990. – № 11.
5. Сорокин, В. Автопортрет // В. Сорокин. - М.: Русслит., 1992.
6. Сорокин, В. Очередь // В. Сорокин. - М.: Ad Marginem, 2002.

E.S. Zhilene

Saint-Petersburg State Institute of Culture

e-mail: ebibergan@yandex.ru

The implementation of pictorial strategies of social artists in V. Sorokin's novel "The Queue" (1983)

Key words: Soviet Pop Art or Socialist Art, social realism, conceptualism, Vladimir Sorokin, novel "The Queue".

The purpose of the research is to offer a new perspective in the interpretation of Vladimir Sorokin's novel "The Queue" (1983), which is rightfully considered the author's most famous text. Consideration of the artistic strategies of the social artists, into whose circle the young Sorokin fell during his creative formation, allows us to see the text of the novel in a new way, namely, to understand and trace how Vladimir Sorokin managed to transfer the already worked-out techniques of social art to literature, creating the first Russian conceptual novel.

К.А. Зайцава, Д.А. Патапенкава

Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава

e-mail: kasiazaya88@mail.ru

УДК 811.161.3'373.23:821.161.3-31

ІМЕНАСЛОЎ АПОВЕСЦІ ВАСІЛЯ БЫКАВА "ТРЭЦЯЯ РАКЕТА"

Ключавыя словы: іменаслоў, уласнае імя, форма імені, характарыстыка героя, гіпакарыстыка.

У артыкуле разглядаюцца лексіка-семантычныя асаблівасці антрапонімаў ў мове герояў аповесці Васіля Быкава "Трэцяя ракета". Разглядаюцца тыпы намінацый у творы, матывацый іменавання. Робіцца вывад аб тым, што антрапонімы ў мастацкім тэксце рэпрэзентуюць лінгвакраіназнаўчую інфармацыю, традыцыі іменаслова беларусаў.

Сёлета мы адзначаем 100-годдзе з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі, нашага земляка – Васіля Быкава. Майстар ваеннай прозы прыцягвае ўвагу чытачоў не толькі апісаннем гераічных падзвігаў, а менавіта паказам маральнага выбару чалавека на вайне, філасофіяй гуманізму. Таксама творы пісьменніка з’яўляюцца ўнікальнай крыніцай інфармацыі для анамастычных даследаванняў, т.я. змяшчаюць вялікую колькасць уласных імёнаў, прозвішчаў, якія нясуць у сабе лінгвакраіназнаўчую інфармацыю, паказваюць вобразна-выяўленчыя ўласцівасці онімаў, адлюстроўваюць традыцыі іменаслова беларусаў. Мэта працы – прааналізаваць іменаслоў аповесці Васіля Быкава ў лексіка-семантычным аспекце. У якасці прадмета даследавання намі выкарыстаны твор Васіля Быкава “Трэцяя ракета”, за што ён быў узнагароджаны Літаратурнай прэміяй імя Якуба Коласа. “Трэцяя ракета” лічыцца адной з лепшых беларускіх экранізацый твораў пісьменніка, у якой сцвярджаецца моц і веліч чалавечага духу ў незвычайна складаных абставінах вайны. Галоўнымі героямі аповесці з’яўляюцца пяць салдат: *Лазняк, Лёшка Задарожны, Лук’янаў, Папоў, Паўлік Крывёнак* і іх камандзір – *Маркел Іванавіч Жаўтых*.

У даследаваным творы намі зафіксавана 23 асабовыя ўласныя імёны, з якіх толькі 2 з’яўляюцца жаночымі, што звязана з ваеннай тэматыкай аповесці.

Васіль Быкаў выкарыстоўвае розныя тыпы намінацый сваіх герояў. У сваёй большасці гэта прозвішчы, што паходзяць ад мянушак розных груп апелятыўнай лексікі. *Лазняк* – галоўны герой аповесці “Трэцяя ракета”, салдат артылерыйскага разліку, ад яго імя вядзецца апавяданне. Прозвішча *Лазняк* выконвае намінацыйную функцыю, але не выдзяляе персанажа з шэрагу іншых. Герой паказваецца нам сапраўдным чалавекам, які далучае сябе да сваёй каманды.

Аўтар называе прозвішча героя, калі камандзір аддае яму загады:

“– Так... *Лазняк, Лук’янаў, марш за сняданкам. І жыва! Хутка развіднее*” [1, 61]. Паходжанне прозвішча можна матываваць апелятыўнамі лаза, лазняк, якія адлюстроўваюць асаблівасці расліннага свету беларусаў.

Лёшка Задарожны ў вайне бачыць толькі парадны бок: ўзнагароды, чыны і не разумее штодзёнага будзёнага гераізму салдат. У вырашальны момант бою ён выгадвае, хітрыць, любой цаной ухіляецца ад агульнай ношы, каб толькі захаваць сваё каштоўнае жыццё. У творы яго імя выкарыстана ў наступных формах: *Лёшка Задарожны, Задарожны, Лёшка, Лошка*: “*Хітраватыя Лёшкавы вочы на круглявым брывастым твары няўцям міргаюць, як гэта бывае ў чалавека, які зрабіў нейкае глупства.*” [1, 20].

“..."

– *Сволач ты, Задарожны, – кратка і як мага спакойней кажу я [Лазняк]*” [1, 47].

Лошка – мянушка героя, якая не нясе ў сабе адмоўнага сэнсу і не асацыюецца з якімі–небудзь негатыўнымі якасцямі. Мянушка героя з'явілася дзякуючы яго таварышу, які мае пэўны акцэнт, таму не можа выгаворваць некаторыя гукі: *“І тады на яго, як заўжды запальчыва і з ацэнтам, накідваецца Папоў.*

– *Нашто так гавары? Нядобра гаоры, Лошка (ён заўжды так называе Задарожнага, не вымаўляючы як трэба яго імя), – Лук'янаў правільна казаў, ты нядобра казаў. Ты нядобры таварыш”* [1, 47].

Лук'янаў – салдат артылерыйскага разліку, ён быў у палоне і перажыў шмат кепскага ў сваім жыцці. Таварышы выдзяляюць яго як самага пісьменнага і разумнага. Зварот па прозвішчы паказвае пачуццё перавагі над тым, да каго звяртаюцца, далучаючы чалавека да агульнай масы людзей, пазбаўляе яго індывідуальнасці: *“– Слухай, Лук'янаў, – кажа праз дым Жаўтых, – ты не палікмахерам да вайны быў?*

– *Не, – сур'ёзна адказвае Лук'янаў і ўзнямае на камандзіра вочы. – Я на архітэктара вучыўся, толькі... вайна.*

– *А–а... А я думаў, палікмахер. Ужо дужа далікатна ты анучку трымаеш, – кажа Жаўтых і раптам загадвае: – А ну, тры мацней! Не разарвецца, не бойся!”* [1, 24].

Маркел Іванавіч Жаўтых – камандзір артылерыйскага разліку, малаадукаваны, але да сваёй справы ставіцца вельмі адказна. У творы імя камандзіра ўжываецца ў наступных формах: *Жаўтых, Маркел Іванавіч Жаўтых.* Зварот па прозвішчы да гэтага героя не нясе адмоўнага сэнсу. Салдаты разліку, якімі ён кіруе, паважаюць свайго камандзіра, нават калі ён не з ўсімі справамі можа разабрацца самастойна: *“...Эх, стары, мудры Жаўтых! Ты заўжды здаваўся багаты практычным жыццёвым розумам, хіба не бачыў ты, колькі заставалася ў ротах гэтых вось нікому не патрэбных катомак пасля ўдалых і няўдалых атак? Ведаў жа, але, пэўна, не мог адолець у сабе спакусу прыхаваць якую непатрэбшчыну, а жыццё сваё берагчы забываўся. А без яго які сэнс ва ўсіх самых цудоўных у свеце рэчах!”* [1, 103]. *Маркел Іванавіч Жаўтых* – найменне, якім герой называе сам сябе ў лісце для жонкі. Салдаты ўпершыню пабачылі, як капітан трымаў у руках аловак: *“...Папоў дастае з кішэні акуратна складзены аркушык нашай дывізіёнкі, і старшы сяржант пачынае выбіраць краёчак з шырэйшам полем. Папоў услужліва дае яму [Жаўтыху] чарнільны аловак, які ён старанна слініць пад вусамі і пачынае нешта выводзіць, прыладзіўшыся на адным калене.*

– *Так і напішам: Дарка, я жывы, чаго і табе жадаю. Маркел Іванавіч Жаўтых”* [1, 77].

Папоў – салдат артылерыйскага разліку, наводчык, родам з Якуціі, мае гаспадарскую ўпэўненасць. Імя героя ў творы не называецца, да яго звяртаюцца па прозвішчы. Таварышы па службе вельмі паважаюць яго і ўсе поспехі, якія былі падчас бою, таму нельга казаць, што зварот

па прозвішчы не з'яўляецца адмоўнай рысай: “...Але Папоў асаблівы ў нас чалавек, і пра яго трэба сказаць асобна. Асабліва ён ужо хоць бы таму, што наводчык. Усе нашы розныя няўдачы адбываліся па розных прычынах, але ўсе нашы поспехі – падбітыя ў красавіцкіх баях два танкі, спалены аўтамабіль, расстраляныя два кулямёты – справа спрытных рук і зоркіх вачэй Папова” [1, 25].

Паўлік Крывёнак – салдат артылерыйскага разліку, снарадны, не вельмі вабіць сваім характарам, але абавязкі выконвае адказна. У творы яго імя выкарыстана ў наступных формах: *Аднавухі, Крывёнак, Паўлік, Паўлік Крывёнак, Хлопец*. Звернем увагу асобна на кожную форму імянавання:

1) *Крывёнак і Паўлік Крывёнак* – найменні, якія выконваюць намінацыйную функцыю. Менавіта так да яго звяртаюцца таварышы: “...Неўзабаве Крывёнак быў ужо ў штрафной роце, дзе яму, аднак, пашанцавала: ён выжыў тры доўгія месяцы і нават не быў паранены. Пасля на шматлікіх дарогах вайны ён адшукаў сваю часць і аднойчы, нікім не чаканы, з’явіўся ў батарэю” [1,30].

2) *Паўлік* – памяншальна-ласкальная форма імя героя. Найменне выказвае ласкавае стаўленне да суразмоўцы:

“Люся, аднак, ужо ўглядаецца ў панылую постаць Крывёнка.

– А што ж гэта мой рыцар надзьмуўся сёння? Ці, можа, пісьма не дачакаецца? Са шпіталю? – смяецца Люся. Хлопец ёрзае на брустверы і груба кідае:

– А табе якая справа?

– Ну не сярдуй, Паўлік, я ж пажартавала. Ты харошы! – сур’ёзнае Люся”[1. 37].

Акрамя гіпакарыстыкі *Паўлік*, ў дыялогах герояў сустракаюцца і іншыя формы суб’ектыўнай ацэнкі ўласных асабовых імёнаў – выразнікаў эмацыйнасці, ацэначнасці і нацыянальна-культурнай спецыфікі: *Вася, Дарка, Коля, Колька, Люся, Люська, Люсёк, Сіёнка*.

Акрамя ўласных імён і прозвішчаў, у тэксце апавядання намі зафіксаваны два прозвішчы, якія ўтвораны ад апелюючых, што суадносяцца са знешнім выглядам чалавека – *Аднавухі, Сінявочка*. “А ты, Аднавухі! Няма чаго прытварацца: бачу, не спіш! Пад’ём!”, “Люся, санінструктар, малодшы сяржант медыцынскай службы – тая самая наша Сінявочка” [1, 21].

Такім чынам, іменаслоў аповесці Васіля Быкава “Трэцяя ракета” адрозніваецца сваёй разнастайнасцю. У творы ўжываюцца прозвішчы, у большай колькасці гіпакарыстычныя формы ўласных імёнаў герояў, а таксама мянушкі, што суадносяцца са знешнім выглядам чалавека.

Літаратура

1. Быкаў, В. У. Выбраныя творы / В.У. Быкаў. – Мн.: “Беларускі кнігазбор”, 2004. – 672 с.

E.A. Zaitseva, D.A. Potapenkova
Vitebsk State University named after P.M. Masharov
e-mail: kasiazaya88@mail.ru

Nominal system of Vasily Bykov's story "The Third Rocket"

Key words: nominal system, personal name, name form, characterization of the hero, hypocoristics.

The article examines the lexical and semantic features of anthroponyms in the language of the characters in Vasily Bykov's story "The Third Rocket". The types of nominations in the work and naming motives are considered. It is concluded that anthroponyms in a literary text represent linguistic and regional information, the naming tradition of Belarusians.

В.Э. Зиманский
Витебский государственный университет имени П.М. Машерова
e-mail: vad.zim@bk.ru

УДК 811.161.1'373.23'373.4

ЛИНГВОКУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА РУССКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ С НАЦИОНАЛЬНЫМ АНТРОПОНИМИЧЕСКИМ КОМПОНЕНТОМ

Ключевые слова: фразеологизм, антропоним, лингвокультурология, этнокультурный компонент, инокультурный компонент.

Выявление и изучение культурно и национально ориентированной фразеологии, в особенности той её части, которую формируют единицы с антропонимическим компонентом, является одним из приоритерных направлений современной лингвокультурологии. Цель данной статьи – анализ фразеологических единиц с национальным компонентом антропонимом как средства формирования языковой картины мира в русском языке. Анализ материала показал, что национальные фразеологизмы с этнокультурными компонентами антропонимами содержат культурную информацию о национальном характере, особенностях быта, ментальности, психологии людей. Национальный этнокультурный компонент антропоним в составе таких фразеологизмов выполняет информативную и характеристическую функции.

Фразеологизмы по своему значению почти всегда обращены на человека (субъекта), они называют его, оценивают, отражают взгляды на окружающий мир, несут в себе культурную информацию о мире и определенной лингвокультуре в целом. При этом в разных лингвокультурах к фразеологизмам прикрепляются культурные смыслы в зависимости